

СЕКЦІЯ 8
ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.368

Болдова А.А.
*кандидат педагогічних наук, доцент
Університету Державної фіскальної служби України*

Пухальська Н.О.
*викладач вищої категорії
Ірпінського державного коледжу економіки та права*

Паламарчук Т.І.
*здобувач
Університету Державної фіскальної служби України*

СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ОГЛЯД ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ

АНОТАЦІЯ

У статті узагальнено теоретичні дані щодо становлення та розвитку страхування в Україні. Висвітлено деякі проблемні аспекти страхового ринку, окреслено шляхи його вдосконалення. Проаналізовано підходи провідних науковців до проблематики розвитку вітчизняного ринку. Виявлено роль та значення держави у реформуванні страхового ринку за умов Євроінтеграції.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, страхування життя, страхова компанія, страхова діяльність.

АННОТАЦИЯ

В статье обобщены теоретические данные касательно становления и развития страхования в Украине. Освещены некоторые проблемные аспекты страхового рынка, намечены пути его совершенствования. Проанализированы подходы ведущих ученых к проблематике развития отечественного рынка. Выявлены роль и значение государства в реформировании страхового рынка в условиях Евроинтеграции.

Ключевые слова: страхование, страховой рынок, страхование жизни, страховая компания, страховая деятельность.

ANNOTATION

The article summarizes theoretical data on the formation and development of insurance in Ukraine. Some aspects of the insurance market are highlighted and ways of its improvement are outlined. The approaches of leading scientists to the problems of development of the domestic market are analyzed. The role and importance of the state in reforming the insurance market in the conditions of Euro integration was revealed.

Key words: insurance, insurance market, life insurance, insurance company, insurance activity.

Постановка проблеми. Страхування є важливою складовою системи захисту населення та ефективним джерелом інвестування, тому що спрямовує вільні кошти населення на їх заощадження, а не на споживання.

З огляду на це є необхідність негайного регулювання страхової діяльності та оптимізації роботи страхового ринку. Концепція діяльності страхового ринку недосконала, бо не забезпечує основні вимоги страхувальника. Недосконало розроблена основна функція страхування, коли справа доходить до покриття збитків.

Тому ринок страхування потерпає від вищевказаних причин, але разом з низкою фінансових проблем (здешевлення гривні, інфляція,

низький рівень доходів населення, політична нестабільність) не передбачає швидкого розвитку страхування життя в Україні.

Тому нині головними пріоритетами в досліджуваній галузі є вдосконалення правових норм, зокрема приведення його до вимог міжнародного законодавства, принципів та стандартів Міжнародної асоціації страхового нагляду, та підвищення рівня кадрового та наукового потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широке коло питань, пов'язаних з дослідженням страхування та страхового ринку, розробляли такі вітчизняні та закордонні науковці й фахівці, як Т. Венгуренко, Ю. Вергелюк, О. Гаманкова, А. Залетов, І. Копитіна, С. Онишко, О. Сидоренко, А. Фрич, В. Яценко.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте кожен з авторів демонструє індивідуальний підхід до досліджуваної категорії, що вказує на її дискусійний характер.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є виокремлення основних тенденцій усунення сучасних проблем страхування, пропозиція основних засобів покращення та вдосконалення рівня страхового фонду України, проведення аналітичного огляду деяких аспектів страхування життя держави та перспектив його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страховий ринок є сферою економічних відносин, у процесі яких формуються попит і пропозиція на страхові послуги, а також здійснюється акт їхньої купівлі-продажу [6]. О. Сидоренко зазначає, що український страховий ринок пройшов 4 етапи розвитку [9, с. 384].

Етап 1991–1993 рр. відзначається високим рівнем інфляції. Усі страхові послуги стандартизовані, відсутнє ліцензування, наявний оглядовий орган. Окрім цього, за цей період зафіксовано середню лояльність споживачів та відсутній інститут страхових брокерів.

Наступний період (1993–1996 рр.) характеризується гіперінфляцією. Страхові послуги здійснювалися з варіантами. На відміну від попереднього етапу, тут визначений мінімальний розмір статутного фонду, що становить 5 тис. дол. США. У цей час почали впроваджувати ліцензування. Лояльність споживачів та інститут страхових відносин знову ж таки були відсутніми.

Під час третього періоду, що припав на 1996–2001 рр., рівень інфляції змінився з гіперричного на середній. Кардинально змінився розмір статутного фонду. На цьому етапі він становив 100 тис. євро. Наглядним органом визнано Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю. Лояльність споживачів була незначною, а також зароджувався інститут страхових брокерів.

З 2001 р. наступив новий рівень розвитку страхового ринку України. Рівень інфляції із середнього рівня перейшов до нижчого. Страхові послуги диференційовані та складні водночас. Мінімальний розмір статутного фонду становив 1,5 млн. євро. Почало застосовуватися та вдосконалюватися ліцензування. У 2002 р. створено новий наглядовий орган, а саме Національну комісію, що здійснює регулювання ринків фінансових послуг України.

Протягом 2011–2015 рр. в Україні відбувається тенденція суттєвого зменшення загальної кількості страхових компаній. Таке явище пов'язане з переходом до нової методики, що вимагає використання передових технологій. В. Юхименко наголошує на тому, що у 2015 р. страхові комплекси активно інвестували в покращення технологічних рішень, зокрема цифрові платформи, інтерфейсні програми [11, с. 46].

Отже, потрібно розробити ефективну стратегію та тактику державної політики, що спрямована на розвиток ринку страхування, зокрема звернути увагу на страхування життя. Як бачимо, рівень функціонування страхових інвестицій в Україні надзвичайно низький. Сучасний етап розвитку ринку страхування обумовлений фінансовою інтеграцією, що спричиняє взаємний вплив як національних, так і світових ринків [7, с. 179].

Страховий ринок уможливить та покращить соціально-економічний розвиток країни. Окрім цього, таким чином підвищиться добробут населення українців, покращиться життєдіяльність усіх сфер. Відомо, що уся система страхування повинна задовольняти потреби споживачів. В ідеалі це має відбуватися за допомогою страхових організацій, які акумулюють та ефективно використовують фінансові ресурси [11, с. 44].

Основними факторами, що пригнічують розвиток вітчизняного ринку страхування, є недосконале регулювання нормативно-правових норм страхової галузі. Також сучасна страхова сфера характеризується нестабільними тенденціями та динамічними процесами. Ускладнюють процес регулювання іноземні страхові компанії, присутність яких на території України щодня істотно збільшується.

Для успішного функціонування та впровадження нових методологічних рішень у страховий вітчизняний ринок необхідно, щоб страховики контролювали визначені сфери своєї діяльності. Програмне забезпечення має задовольняти всі вимоги виконання ринкової дисципліни. Усі ці модифікації потребують значних фінансових затрат. Проте будуть виправдані після ефективного системного оновлення.

Ще однією важливою проблемою, яка призупиняє розвиток страхової реформи, є низька оплата потенційних споживачів, які користуватимуться страховими послугами. Важливо звернути увагу на те, що окремі страхові компанії вдаються до шахрайства. Адже вони нехтують правами своїх клієнтів. Українська страхова сфера характеризується великою кількістю компаній, що забезпечують загальні види страхування.

Підвищення попиту страхового ринку потребує поступового піднесення. Попит на страхування збільшиться саме після збільшення довіри до страховальників. Громадяни зможуть виділяти більші кошти на страховий захист, адже будуть упевнені у надійності та ефективності страхового ринку. Для покращення рівня страхування життя в Україні потрібно збільшувати вимоги до утворення комплексної страхової діяльності. Необхідно уніфікувати ціни на ліцензії та владнати рівень статутного фонду.

Відомо, що Україна впевнено крокує по шляху до Євроінтеграції. Країни Заходу уже давно мають розвинений вид страхування. Проте в нашій державі наявний низький попит на страхові продукти. В українців розвинена недовіра до страховальників, адже попередній досвід був невдалим. Споживачів докладно не інформують про користь заощадження коштів на страхування.

Сучасний рівень економіки України та нестійкість національної валюти є важливими недоліками страхової системи України. Окрім цього, недостатній рівень правового забезпечення медичного страхування, невідповідність вітчизняного страхового законодавства вимогам міжнародного законодавства, а також принципам та стандартам Міжнародної асоціації страхового нагляду та недостатній рівень кадрового та наукового забезпечення гальмують розвиток сучасного страхового ринку [5, с. 41].

Для поліпшення умов страхування необхідно переглянути та вдосконалити страхові договори. Особливої уваги заслуговує документ про страхування життя людини. Він повинен не лише забезпечувати можливість отримання страхової суми, але й гарантувати її. Доцільною буде можливість заощадження коштів та додаткового соціального захисту.

Страхування життя людини, за словами І. Копитіної, – це довгострокова інвестиція в економіку країни, створення умов для більш стрімкого її розвитку [5, с. 45]. Саме тому така реформа буде характерною ознакою політики розвиненої країни. Щодня кількість договорів страхування життя збільшується. Хоча цей рівень ще не досяг норми

розвинених та економічно високих держав, засмучуватись зовсім непотрібно. Україна має надзвичайно високий та сильний потенціал для розвитку не лише страхування людського життя, але й інших важливих факторів. Згодом ці чинники потребуватимуть ґрунтовних досліджень.

Розвиток сфери страхування в Україні потрібно поетапно змінювати. Завдяки страховим можливостям громадяни та підприємства зможуть захистити своє майно, а також інтереси. Сучасний стан страхування характеризується низьким рівнем розвитку. В. Галушак вважає, що триває тенденція концентрації страхового капіталу й поділу ринку страхових послуг, вітчизняні страхові компанії характеризуються досі ще низькою фінансовою місткістю, а інституціональному середовищу вітчизняного страхового ринку притаманна нерозвиненість традицій [1].

Рівень страхування життя залежить від фінансово-економічної кризи. Для його покращення потрібно розвивати страхові центри не лише у столиці та промислових центрах, але й в інших частинах країни. На нашу думку, для покращення страхової реформи необхідно для початку суттєво збільшити заробітну плату, щоб населення могло проводити оплату страхових полісів. На думку І. Козьми., яскравою ознакою погіршення умов функціонування ринку страхування життя в Україні є постійне зменшення частки юридичних осіб у преміях зі страхування життя на користь фізичних осіб [3, с. 166].

Про рівень розвитку страхового ринку також висловився В. Куклюк. Дослідник визначив, що на шляху інтеграції страхового ринку України є перешкоди, які пов'язані з політичною нестабільністю, слабкими зовнішньоекономічними зв'язками у сфері страхування з іншими країнами, нерозвиненістю національної інфраструктури [4, с. 124]. Така думка є надзвичайно обґрунтованою. Від себе хочемо додати, що важливим фактором є й залишатиметься рівень конкурентоспроможності страхових компаній України. О. Радецька наголошує на тому, що негативним процесом, який пригнічує розвиток ринку страхування, є наростання різних видів шахрайства та тіньових економічних операцій [8, с. 222].

Підтримуємо твердження А. Фрич про те, що страхування як метод управління ризиками сприяє захисту інтересів громадян, їх безпеки [10, с. 279]. Для подолання проблеми, пов'язаної зі слабким рівнем страхової діяльності, необхідна комплексна програма цілеспрямованих державних законів щодо підтримання страхового ринку та наведення належного порядку в ньому [2, с. 65–66]. Окрім цього, ефективною методикою піднесення рівня страхової діяльності буде обговорення проблем страхування на конференціях різних рівнів та видів.

Висновки. Сучасне суспільство диктує нові вимоги щодо розвитку страхування. Держава надзвичайно зацікавлена в майбутній реформі страхового законодавства. У статті проведено історичний аналіз рівня страхової сфери в Укра-

їні. Саме ця галузь зараз активно впливає на рівень економічної ситуації України.

Страхова вітчизняна система потребує нового стратегічного розвитку. Насамперед необхідно реформувати чинне законодавство, нормувати його до вимог євроінтегрованих країн. Окрім цих нововведень, потрібно сформувати контрольний орган, що буде активно виявляти недоліки страхових компаній та консультувати спеціалістів щодо умов вдосконалення страхового ринку.

Надзвичайно важливим засобом, що суттєво покращить рівень вітчизняного ринку страхування, буде сприяння зростанню довіри споживачів до страхових компаній та посередників. Люди повинні бути переконані в тому, що їхні права, насамперед кошти, будуть надійно зберігатися. Держава повинна цікавитись страховими реформами та обов'язково підтримувати їхнє впровадження.

Отже, лише після таких реформ рівень страхування українців підвищиться, стане надзвичайно ефективним, прозорим та необхідним для кожної людини.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галушак В. Проблеми розвитку страхового ринку в Україні. Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Сер.: Економіка / редкол.: О. Василик, А. Григорук, Т. Дудар та ін. 2002. Вип. 12. С. 146–148.
2. Гаманкова О., Хлівний В. Страховий ринок України у глобальному страховому просторі. Фінанси України. 2012. № 5. С. 58–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2012_5_7.
3. Козьма І. Сучасний стан розвитку страхування життя в Україні. Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Економіка. 2014. Вип. 1. С. 165–170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2014_1_34.
4. Куклюк В., Іжевський П. Інтеграція українського ринку страхових послуг у світову систему страхування. Вісник Хмельницького національного університету. 2011. № 6. Т. 4. С. 122–126.
5. Копитіна І., Яценко В. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Економічні науки. 2014. Вип. 5.2. С. 41–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmduce_2014_5.
6. Ормоцадзе М. Приход іностарних інвесторів визвал рост «текучести» кадров українських страховщиків в регіонах. Делова столица. 2007. 3 июля.
7. Привалова О., Привалова І. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку страхування життя в Україні. Стратегічні пріоритети. 2013. № 2. С. 178–180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2013_2_26.
8. Радецька О. Ринок страхування життя в Україні: проблеми та перспективи розвитку. Вісник Хмельницького національного університету. 2009. № 6. Т. 1. С. 222–224.
9. Сидоренко О. Етапи становлення та розвитку страхового ринку України. Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. Вип. 241. Т. II. Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. С. 383–398.
10. Фрич А. Напрями вдосконалення ринку особистого страхування в Україні. Економічний аналіз: зб. наук. праць / редкол.: В. Дерій (голов. ред.) та ін. Т. 21. № 1. Тернопіль: видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2015. С. 276–283.
11. Юхименко В. Ринок страхових послуг: світові тенденції та перспективи розвитку в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 3. С. 44–48.

REFERENCES:

- Halushchak V. Problemy rozvytku strakhovoho rynku v Ukraini [Tekst] / V. Halushchak // Naukovi zapysky TDPU im. V. Hnatyuka. Ser. Ekonomika / Redkol.: O. Vasylyk, A. Hryhoruk, T. Dudar ta in., Ternopil,: TDPU, 2002, part.12, p. 146–148.
- Hamankova O., Khlivnyy V. Strakhovyy rynek Ukrainy u hlobal'nomu strakhovomu prostori / O. Hamankova, V. Khlivnyy // Finansy Ukrainy, 2012, № 2012, № 5. P. 58–67. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2012_5_7.
- Koz'ma I. Suchasny stan rozvytku strakhuvannya zhyttya v Ukraini / I. Koz'ma // Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Ser.: Ekonomika, 2014, part. 1, P. 165–170, Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2014_1_34.
- Kuklyuk V. Intehratsiya ukraïns'koho rynku strakhovykh posluh u svitovu systemu strakhuvannya / V. Kuklyuk, P. Izhevs'kyi // Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. – 2011. – № 6. – T. 4. – P. 122–126.
- Kopytina I., Yatsenko V. Naukovyy visnyk Mykolayivs'koho derzhavnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlyns'koho. Seriya: Ekonomichni nauky, 2014, part. 5.2., P. 41–46. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmduce_2014_5.
- Ormotsadze M. Prykhod ynostarnnykh ynvestorov vyzval rost "tekuchesty" kadrov ukraïns'kykh strakhovshchikov v rehionakh // Delovaya stolytsa, 3 yulya 2007.
- Pryvalova O., Pryvalova I. Suchasny stan i perspektyvy rozvytku rynku strakhuvannya zhyttya v Ukraini [Elektronnyy resurs] / O. Pryvalova, I. Pryvalova // Stratehichni priorityety, 2013, № 2. P. 178–180. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2013_2_26.
- Radets'ka O. Rynek strakhuvannya zhyttya v Ukraini: problemy ta perspektyvy rozvytku / O. Radets'ka // Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu, 2009, № 6. V. 1. P. 222–224.
- Sydorenko O. Etapy stanovlennya ta rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy / O. Sydorenko. Ekonomika: problemy teoriiy ta praktyky: zb. nauk. prats'. Dnipropetrovs'k: DNU, 2008, part. 241, T. II. P. 383–398.
- Frych A. Napryamy vdoskonalennya rynku osobystoho strakhuvannya v Ukraini [Tekst] / A. Frych // Ekonomichnyy analiz: zb. nauk. prats' / Temopil's'kyi natsional'nyy ekonomichnyy universytet; redkol.: V. Deriy (holov. red.) ta in. – Temopil': vydavnycho-polihrafichnyy tsentr Temopil's'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu "Ekonomichna dumka", 2015, Tom 21, № 1, p. 276–283.
- Yukhymenko V. Rynek strakhovykh posluh: svitovi tendentsiyi ta perspektyvy rozvytku v Ukraini / V. Yukhymenko // Investytsiyi: praktyka ta dosvid, 2016, part. № 3. P. 44–48.

Boldova A.A.

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
University of State Fiscal Service of Ukraine*

Pukhalska N.O.

*Teacher of the Highest Category,
Irpın State College of Economics and Law*

Palamarchuk T.I.

*Degree Seeking Applicant,
University of State Fiscal Service of Ukraine*

LIFE INSURANCE IN UKRAINE: A REVIEW OF THE DOMESTIC MARKET

The article summarizes theoretical data on the formation and development of insurance in Ukraine. Some of the problematic aspects that suppress the development of the domestic insurance market are highlighted, namely, the imperfect regulation of the normative and legal norms of the insurance industry. Also, the modern insurance industry is characterized by unstable trends and dynamic processes. The process of settling foreign insurance companies, whose presence on the territory of Ukraine increases significantly every day, complicates the situation.

The importance of the development of the insurance market is obvious, as it will enable and improve the country's socio-economic development. In addition, this will increase the welfare of Ukrainian; improve the livelihoods of all sectors. It is known that the entire insurance system must meet the needs of consumers. Ideally, this should be done with the help of insurance companies that accumulate and effectively use financial resources.

It is also important to draw attention to the fact that it is necessary to develop an effective strategy and tactics of a state policy aimed at developing the insurance market and, in particular, to pay attention to life insurance. As you can see, the level of insurance investments in Ukraine is extremely low. The modern stage of development of the insurance market is due to financial integration, which causes mutual influence both on national and world markets. The article outlines ways of its improvement. The insurance domestic system requires a new strategic development. The first step is to reform the current legislation, to normalize it to the requirements of the European integration countries. In addition to these innovations, it is still necessary to form a supervised body that will actively identify deficiencies of insurance companies and advise specialists on the conditions for improving the insurance market.

An extremely important tool that will significantly improve the level of the domestic insurance market will be the promotion of consumer confidence in insurance companies and intermediaries.

The approaches of leading scientists to the problems of development of the domestic market are analysed and an individual approach to the investigated category is revealed, indicating its discussion character and the need for constant scientific monitoring.